
บทที่
10
ระบบกฎหมายซีวิลลอว์
CORPUS
JURIS CIVILIS

ผลลัพธ์การเรียนรู้ประจำบท | Learning Outcomes

เมื่อศึกษาบทนี้แล้ว นักศึกษาจะสามารถ :

- ✓ อธิบายความหมายและพัฒนาการของระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law System) ได้
- ✓ อธิบายรากฐานทางประวัติศาสตร์และแนวคิดสำคัญของระบบกฎหมายซีวิลลอว์ได้
- ✓ วิเคราะห์ลักษณะสำคัญของระบบกฎหมายซีวิลลอว์ และเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายอื่นได้
- ✓ อธิบายวิธีคิดและการใช้กฎหมายของประเทศในระบบซีวิลลอว์ได้
- ✓ วิเคราะห์อิทธิพลของระบบกฎหมายซีวิลลอว์ที่มีต่อกฎหมายไทยได้

สารบัญ | Contents

10.1 **ความหมายและพัฒนาการของระบบกฎหมายซีวิลลอว์**
Meaning and Development of the Civil Law System

10.2 **รากฐานทางความคิดของระบบกฎหมายซีวิลลอว์**
Philosophical Foundations of the Civil Law System

10.3 **ลักษณะสำคัญของระบบกฎหมายซีวิลลอว์**
Key Characteristics of the Civil Law System

10.4 **วิธีคิดและการใช้กฎหมายในระบบกฎหมายซีวิลลอว์**
Legal Reasoning in the Civil Law System

10.5 **การแพร่กระจายและอิทธิพลของระบบกฎหมายซีวิลลอว์**
Expansion and Influence of the Civil Law System

*บทสรุป · คำถามท้ายบท · กิจกรรมอภิปราย · **Key Takeaway** · บรรณานุกรม*

10.1 ความหมายของระบบกฎหมายซีวิลลอว์

10.1 Meaning of the Civil Law System

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law System) หมายถึง

ระบบกฎหมายที่ยึดถือ กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Written Law) และ ประมวลกฎหมาย (Code) เป็นแหล่งกฎหมายหลัก โดยกฎหมายได้รับการตราและประกาศใช้โดยรัฐผ่านกระบวนการนิติบัญญัติ (Legislation)

ลักษณะสำคัญ

- กฎหมายบัญญัติเป็นแหล่งกฎหมายหลัก
- มีการจัดทำประมวลกฎหมาย (Codification)
- ผู้พิพากษาใช้กฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นหลักในการวินิจฉัยคดี
- คำพิพากษาไม่มีผลเป็นกฎหมายทั่วไปเช่นเดียวกับระบบ Common Law

10.1 ที่มาของคำว่า Civil Law

10.1 Origin of the Term "Civil Law"

Civil Law (ความหมายที่ 1)	Civil Law System (ความหมายที่ 2)
กฎหมายเอกชน (Civil Law)	ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law System)
กฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน	ระบบกฎหมายที่มีรากฐานจากกฎหมายโรมัน และใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นแหล่งกฎหมายหลัก
เช่น กฎหมายแพ่ง และกฎหมายพาณิชย์	ใช้แพร่หลายในยุโรปภาคพื้นทวีป ญี่ปุ่น ไทย ฯลฯ

⚠ ในวิชานี้ Civil Law หมายถึง ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law System) มิใช่ กฎหมายแพ่ง

10.1 พัฒนาการของระบบกฎหมายซีวิลลอว์

10.1 Development of the Civil Law System

10.1 กฎหมายโรมัน : จุดกำเนิดของระบบกฎหมายซีวิลลอว์

10.1 Roman Law: The Foundation of the Civil Law System

พัฒนาขึ้นในสาธารณรัฐโรมัน และจักรวรรดิโรมัน

มีการพัฒนาหลักกฎหมายเอกชนอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการใช้เหตุผลและหลักนิติศาสตร์

วางหลักกฎหมายสำคัญ เช่น กรรมสิทธิ์ นิติกรรม สัญญา และหนี้

ถ่ายทอดสู่ Corpus Juris Civilis และส่งอิทธิพลต่อประมวลกฎหมายของหลายประเทศ รวมถึงไทย

เป็นพื้นฐานของการจัดทำประมวลกฎหมายในยุโรปภาคพื้นทวีป

หลักกฎหมายโรมันยังคงดำรงอยู่ในระบบกฎหมายของหลายประเทศจนถึงปัจจุบัน

"กฎหมายโรมันมิได้มีอิทธิพลเพียงในสมัยโบราณ แต่ยังเป็นรากฐานของแนวคิดทางกฎหมายที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน"

10.1 Corpus Juris Civilis

10.1 **Body of Civil Law — ค.ศ. 529–534**

จักรพรรดิจัสติเนียน

รวบรวมกฎหมายโรมันทั้งหมด เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพของกฎหมายภายในจักรวรรดิไบแซนไทน์

จัดทำในช่วง ค.ศ. 529–534 เป็นต้นแบบของการจัดทำประมวลกฎหมายสมัยใหม่

ประกอบด้วย 4 ส่วนสำคัญ

1	**Codex Justinianus**	รวบรวมกฎหมายที่จักรพรรดิประกาศใช้
2	**Digest (Pandects)**	รวบรวมความเห็นของนักนิติศาสตร์โรมัน
3	**Institutes**	ตำรากฎหมายสำหรับการศึกษา
4	**Novellae Constitutiones**	กฎหมายที่ตราขึ้นใหม่ภายหลัง

"Corpus Juris Civilis เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของประวัติศาสตร์กฎหมายโลก"

10.1 การฟื้นฟูกฎหมายโรมันในยุโรป

10.1 Revival of Roman Law

ค.ศ. 476

การล่มสลายของจักรวรรดิโรมันตะวันตก

กฎหมายโรมันลดบทบาทลงในหลายพื้นที่ของยุโรป แต่ยังคงได้รับการเก็บรักษาในไบแซนไทน์

ค.ศ. 11 เป็นต้นมา

มหาวิทยาลัยโบโลญญา (University of Bologna) ประเทศอิตาลี

มหาวิทยาลัยแห่งแรกของยุโรปที่ศึกษากฎหมายโรมันอย่างเป็นระบบ · ฟื้นฟูการตีความ · เป็นต้นแบบของการศึกษากฎหมายในยุโรป

ความสำคัญ ฟื้นฟูการศึกษากฎหมายโรมัน · พัฒนาวิธีการตีความกฎหมาย · ส่งเสริมการศึกษานิติศาสตร์ · เป็นต้นแบบของการศึกษากฎหมายในยุโรป

10.1 ประมวลกฎหมายนโปเลียน

10.1 **Napoleonic Code / Code Civil — ค.ศ. 1804**

ค.ศ. 1804

จักรพรรดินโปเลียน โบนาปาร์ต ประกาศใช้ประมวลกฎหมายนโปเลียน (Napoleonic Code หรือ Code Civil)
คือเป็นประมวลกฎหมายแพ่งสมัยใหม่ฉบับแรกที่มีอิทธิพลอย่างกว้างขวาง

ลักษณะสำคัญ

- กฎหมายมีความชัดเจน เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร
- ใช้บังคับกับประชาชนอย่างเสมอภาค

"ประมวลกฎหมายนโปเลียนส่งอิทธิพลต่อการจัดทำประมวลกฎหมายของประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 5"

10.2 รากฐานทางความคิดของระบบกฎหมายซีวิลลอว์

10.2 Philosophical Foundations of the Civil Law System

- **Natural Law**
  กฎหมายธรรมชาติ
- **Positive Law**
  กฎหมายบ้านเมือง
- **Legal Reasoning**
  เหตุผลทางกฎหมาย
- **Codification**
  การจัดทำประมวล

แนวคิดเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการออกกฎหมาย การตีความกฎหมาย และการพัฒนาระบบกฎหมายในประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์มิได้เกิดขึ้นจากการรวบรวมกฎหมายเท่านั้น แต่ยังพัฒนาบนพื้นฐานของแนวคิดทางปรัชญาและนิติศาสตร์ที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน

10.2 กฎหมายธรรมชาติ (Natural Law)

10.2 Natural Law

กฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) หมายถึง

แนวคิดที่เชื่อว่ามีกฎเกณฑ์แห่งความยุติธรรมที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และมนุษย์สามารถค้นพบได้ด้วยเหตุผล (Reason)

ความยุติธรรมเป็นคุณค่าสากล

มีอยู่เหนือกฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้น กฎหมายควรสอดคล้องกับศีลธรรม

กฎหมายที่ไม่เป็นธรรมอาจถูกตั้งคำถามถึงความชอบธรรม

แม้ระบบ Civil Law จะให้ความสำคัญกับกฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่หลักความยุติธรรมยังสะท้อนอยู่ในการร่างและตีความกฎหมาย

"แนวคิดกฎหมายธรรมชาติมีอิทธิพลต่อการพัฒนากฎหมายในยุโรปมาอย่างยาวนาน"

10.2 กฎหมายบ้านเมือง (Positive Law)

10.2 Positive Law

กฎหมายบ้านเมือง (Positive Law) หมายถึง

กฎหมายที่รัฐตราขึ้นโดยองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมาย และมีผลใช้บังคับแก่บุคคลในรัฐนั้น

ลักษณะสำคัญ

10.2 การจัดทำประมวลกฎหมาย (Codification)

10.2 Codification

การจัดทำประมวลกฎหมาย (Codification) หมายถึง

การรวบรวมกฎหมายที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกันให้เป็นระบบเดียวกัน ภายใต้หลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เพื่อให้สะดวกต่อการศึกษา การตีความ และการบังคับใช้

ประโยชน์ของการจัดทำประมวลกฎหมาย

- ลดความซ้ำซ้อนของกฎหมาย
- เพิ่มความชัดเจนในการใช้กฎหมาย
- สร้างความแน่นอนทางกฎหมาย (Legal Certainty)
- ส่งเสริมความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย

10.3 ลักษณะสำคัญของระบบกฎหมายซีวิลลอว์

10.3 Key Characteristics of the Civil Law System

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- ใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Written Law) เป็นแหล่งกฎหมายหลัก
- มีการจัดทำประมวลกฎหมาย (Codification)
- กฎหมายมีความเป็นระบบและเป็นหมวดหมู่
- มุ่งสร้างความแน่นอนของกฎหมาย (Legal Certainty)
- ผู้พิพากษาวินิจฉัยคดีโดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายเป็นสำคัญ

10.3 กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Written Law)

10.3 **Written Law**

ตัวอย่าง

รัฐธรรมนูญ (Constitution)	ประมวลกฎหมาย (Codes)	พระราชบัญญัติ (Acts)
กฎหมายสูงสุดของประเทศ	รวบรวมกฎหมายเป็นระบบ	กฎหมายที่รัฐสภาตราขึ้น

ความสำคัญ

ประชาชนสามารถเข้าถึงกฎหมายได้ · ลดความคลุมเครือในการใช้กฎหมาย · ส่งเสริมความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย · ผู้พิพากษาตีความและปรับใช้กฎหมาย โดยไม่สร้างกฎหมายขึ้นใหม่จากคำพิพากษา

10.3 ความแน่นอนของกฎหมาย (Legal Certainty)

10.3 Legal Certainty

หลักการสำคัญ

- กฎหมายต้องชัดเจน
- กฎหมายต้องใช้บังคับอย่างเสมอภาค
- กฎหมายต้องประกาศให้ประชาชนทราบ
- การตีความกฎหมายควรเป็นไปอย่างมีเหตุผลและคาดการณ์ได้

10.3 บทบาทของผู้พิพากษาในระบบกฎหมายซีวิลลอว์

10.3 Role of Judges in the Civil Law System

พิจารณาข้อเท็จจริง	ตีความกฎหมาย	ปรับใช้กฎหมาย
วิเคราะห์ข้อเท็จจริงของคดี	ค้นหาบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง	มีคำพิพากษาตามกฎหมาย

⚠ ผู้พิพากษา มิได้มีหน้าที่สร้างกฎหมาย
แต่ทำหน้าที่บังคับใช้และตีความกฎหมายที่ตราไว้แล้ว

ความแตกต่างจากระบบ Common Law

ในระบบ Common Law คำพิพากษาของศาลมีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรทัดฐาน แต่ใน Civil Law คำพิพากษาไม่ถือเป็นแหล่งกฎหมายหลัก

10.4 วิธีคิดและการใช้กฎหมายในระบบกฎหมายซีวิลลอว์

10.4 Legal Reasoning in the Civil Law System

การวินิจฉัยคดีในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เริ่มจาก

① พิจารณาข้อเท็จจริง (Facts)

↓

② ค้นหาบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (Applicable Law)

↓

③ ตีความบทบัญญัติกฎหมาย (Interpretation)

↓

④ ปรับใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริง (Application)

↓

⑤ มีคำพิพากษา (Judgment)

10.4 การตีความกฎหมายในระบบซีวิลลอว์

10.4 Legal Interpretation in the Civil Law System

วัตถุประสงค์ของการตีความกฎหมาย

เพื่อค้นหาความหมายที่ถูกต้องของบทบัญญัติกฎหมาย และนำไปปรับใช้กับข้อเท็จจริงของคดี

ตีความตามถ้อยคำ (Literal Interpretation)	ตีความตามเจตนารมณ์ (Purposive Interpretation)	ตีความอย่างเป็นระบบ (Systematic Interpretation)
ยึดถือความหมายตามตัวอักษรของกฎหมาย	ค้นหาเจตนาของผู้ตรากฎหมาย	พิจารณากฎหมายทั้งฉบับอย่างเป็นระบบ

10.4 จุดเด่นของระบบกฎหมายซีวิลลอว์

10.4 Advantages of the Civil Law System

มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน

กฎหมายได้รับการจัดหมวดหมู่เป็นระบบ ประชาชนสามารถเข้าถึงกฎหมายได้ง่าย

ส่งเสริมความแน่นอนทางกฎหมาย (Legal Certainty)

ช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายมีมาตรฐานเดียวกัน ลดความคลาดเคลื่อน

สร้างความเป็นเอกภาพของกฎหมายทั่วประเทศ

ช่วยให้กฎหมายใช้บังคับได้อย่างสม่ำเสมอ เหมาะกับรัฐสมัยใหม่ที่ต้องการมาตรฐานเดียวกัน

"การรวบรวมกฎหมายในรูปประมวลกฎหมายทำให้ประชาชน นักกฎหมาย และผู้พิพากษาสามารถค้นหาบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องได้สะดวก"

10.4 ข้อจำกัดของระบบกฎหมายซีวิลลอว์

10.4 Limitations of the Civil Law System

จุดเด่น	ข้อจำกัด
ชัดเจน	ปรับตัวช้า
เป็นระบบ	ต้องแก้กฎหมายเพื่อรองรับเรื่องใหม่
คาดการณ์ได้	บทบัญญัติบางส่วนอาจไม่ครอบคลุมข้อเท็จจริงใหม่

ข้อสังเกต

ไม่มีระบบกฎหมายใดสมบูรณ์แบบ อย่างไรก็ตาม ประเทศในระบบซีวิลลอว์ได้พัฒนากลไกการตีความกฎหมายและการแก้ไขกฎหมายอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

10.5 การแพร่กระจายและอิทธิพลของระบบกฎหมายซีวิลลอว์

10.5 Expansion and Influence of the Civil Law System

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์แพร่กระจายจากยุโรปภาคพื้นทวีปไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

ผ่านการปฏิรูปกฎหมาย การติดต่อระหว่างประเทศ และการรับแบบอย่างทางกฎหมาย

ประเทศที่ได้รับอิทธิพล

- FR ฝรั่งเศส
- DE เยอรมนี
- IT อิตาลี
- ES สเปน
- JP ญี่ปุ่น
- KR เกาหลีใต้
- TH ประเทศไทย

"ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายซีวิลลอว์ โดยเฉพาะในช่วงการปฏิรูปกฎหมายสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งจะศึกษาในบทที่ 12"

บทสรุปประจำบท | Chapter Summary

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law System) มีรากฐานมาจากกฎหมายโรมัน (Roman Law) และได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบผ่าน Corpus Juris Civilis ก่อนจะฟื้นฟูในยุโรป และพัฒนาเป็นประมวลกฎหมายสมัยใหม่ โดยมีลักษณะเด่นคือการใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรและประมวลกฎหมายเป็นแหล่งกฎหมายหลัก ผู้พิพากษามีหน้าที่ตีความและปรับใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริงของคดี ระบบกฎหมายนี้ได้แพร่หลายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก และมีอิทธิพลต่อการพัฒนากฎหมายของประเทศไทยอย่างมาก

KEY TAKEAWAY

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์

"ระบบกฎหมายซีวิลลอว์เป็นผลผลิตของวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ลักษณะสำคัญคือการใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นแหล่งกฎหมายหลัก การจัดทำประมวลกฎหมาย และการมุ่งสร้างความแน่นอนทางกฎหมาย ซึ่งส่งอิทธิพลต่อระบบกฎหมายของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย"

Roman Law
รากฐาน

Corpus Juris Civilis

University of Bologna

Civil Law
ลักษณะเด่น

Written Law

Codification

Legal Certainty

อิทธิพล
ต่อโลก

ยุโรป ญี่ปุ่น

เกาหลี ไทย

และอื่น ๆ

คำถามท้ายบท | Review Questions

1. จงอธิบายความหมายของระบบกฎหมายซีวิลลอว์ และความแตกต่างระหว่าง Civil Law กับ Civil Law System
2. เพราะเหตุใดกฎหมายโรมันจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นรากฐานของระบบกฎหมายซีวิลลอว์
3. Corpus Juris Civilis มีความสำคัญต่อพัฒนาการของระบบกฎหมายซีวิลลอว์อย่างไร
4. การจัดทำประมวลกฎหมาย (Codification) มีความสำคัญต่อระบบกฎหมายซีวิลลอว์อย่างไร
5. อธิบายลักษณะสำคัญของระบบกฎหมายซีวิลลอว์ พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
6. วิเคราะห์ข้อดีและข้อจำกัดของระบบกฎหมายซีวิลลอว์
7. เพราะเหตุใดประเทศไทยจึงได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายซีวิลลอว์

บรรณานุกรม | References

เอกสารภาษาไทย

หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป.

จิตติ ติงศภัทิย์. คำอธิบายหลักวิชากฎหมายแพ่ง.

วิษณุ เครืองาม. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย.

เอกสารภาษาต่างประเทศ

Merryman, John Henry, and Rogelio Pérez-Perdomo. The Civil Law Tradition: An Introduction to the Legal Systems of Europe and Latin America.
Glenn, H. Patrick. Legal Traditions of the World.

Zweigert, Konrad, and Hein Kötz. An Introduction to Comparative Law.

Van Caenegem, R. C. An Historical Introduction to Private Law.

Stein, Peter. Roman Law in European History.